

Въпроси и отговори относно замърсяването на въздуха, здравето и стандартите за качество на въздуха в Европейския съюз

Защо замърсяването на въздуха е здравословен проблем?

Замърсяването на въздуха е втората водеща причина за смърт от неинфекциозни болести според Световната здравна организация (СЗО¹). Увеличава риска от исхемична болест на сърцето, инсулт, хронична обструктивна белодробна болест (ХОББ) и рак на белия дроб.

Кои са основните замърсители на въздуха и какво е тяхното въздействие?

Основните замърсители включват прахови частици (ПЧ), азотен диоксид (NO₂), озон (O₃) и серен диоксид (SO₂). Краткосрочната и дългосрочна експозиция на тези замърсители е свързана със сърдечносъдови заболявания, инсулт, ХОББ, рак на белия дроб, астма, намалена белодробна функция, въздействия върху развиващия се мозък и централната нервна система, повишен риск от преждевременно раждане и намалено тегло при раждане. От различните замърсители ФПЧ_{2.5} водят в най-голяма степен до влошаване за здравето, тъй като тези малки частици могат да навлязат в кръвния поток.

Как замърсяването на въздуха влияе върху здравето в ЕС?

Замърсяването на въздуха е най-големият екологичен рисков фактор, свързан със здравето в ЕС, причинявайки 400 000 преждевременни смъртни случая годишно. Разходите за здраве от замърсяването на въздуха се оценяват на до 940 милиарда евро годишно². Като цяло здравната тежест от замърсяването на въздуха е по-висока в Източна Европа, отколкото в Западна Европа.

Кой е най-засегнат?

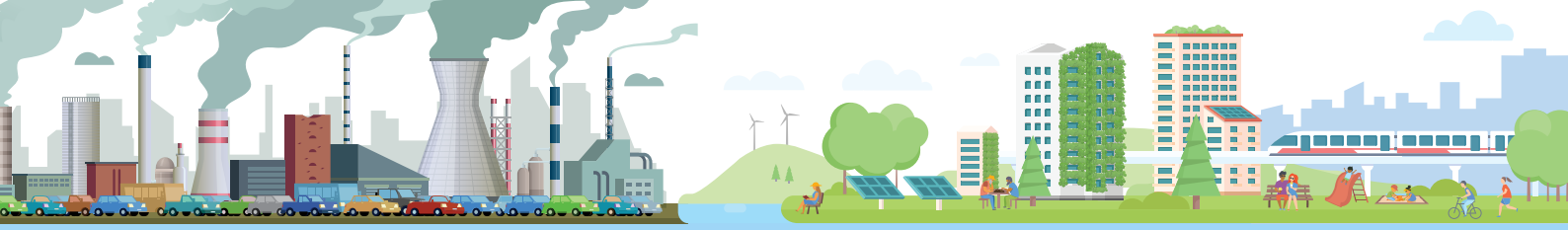
Замърсяването на въздуха влияе върху всички, но има особено вредно въздействие върху уязвимите групи, като възрастните хора и хората с вече съществуващи заболявания, децата и хората, живеещи в трудни социално-икономически условия.

Как замърсяването на въздуха влияе върху децата?

Замърсители на въздуха увеличават риска от развитие на астма, броя и тежестта на астматичните пристъпи при децата, влияят негативно на способностите им за учене, както и на развитието на сърцето, мозъка и нервната система на детето. Децата могат да бъдат засегнати още в пренаталния период: бременните, дишащи нездравословен въздух, са изложени на риск от преждевременно раждане или раждане на деца с по-ниско тегло, което увеличава риска от заболяване десетилетия по-късно.

¹ Noncommunicable diseases and air pollution, WHO European High-Level Conference on Noncommunicable Diseases, 2019 https://www.euro.who.int/_data/assets/pdf_file/0005/397787/Air-Pollution-and-NCDs.pdf

² Air Quality - revision of EU Rules, 2021 <https://ec.europa.eu/environment/air/quality/documents/Air%20Quality%20Revision%20of%20EU%20Rules%20-%20Status%2010%20May%202021.pdf>

Как замърсяването на въздуха се свързва със здравните неравенства?

Многобройни европейски проучвания показват, че качеството на въздуха е лошо в райони, където живеят социалнослабите групи. Това се отразява и на нивото на замърсяването с $\text{ФПЧ}_{2,5}$ в цяла Европа: най-замърсените региони имат средни нива на концентрация над два пъти по-високи от най-малко замърсените райони, със значително по-високи нива на експозиция в райони със социалнослабо население³. В Островската декларация за околната среда и здравето държавите членки в европейския регион на СЗО се ангажираха „да вземат предвид справедливостта, социалното включване и равенството между половете в нашите политики за околната среда и здравето“⁴.

Как замърсяването на въздуха се свързва с изменението на климата?

Основният двигател на изменението на климата е изгарянето на изкопаеми горива, което е основен фактор и за замърсяването на въздуха - усилията за намаляване на едното могат да подобрят другото. Според скорошна оценка изгарянето на изкопаеми горива е причина за около 8,7 милиона смъртни случая през 2018 г.⁵

Кои са основните източници на замърсяване на въздуха, които оказват влияние върху здравето в ЕС?

Основните източници са изгарянето на изкопаеми горива за отопление и производство на енергия, автомобилният трафик, изгарянето на биомаса и някои дейности в сферата на земеделието.

Защо замърсяването на въздуха е особен проблем в градовете?

По-голямата част от хората в ЕС живеят в градовете и се очаква броят им да се увеличи. Според Европейската агенция по околна среда⁶, през 2020 г. само 127 от 323 града са имали приемливи нива на $\text{ФПЧ}_{2,5}$ - замърсителят на въздуха с най-негативно въздействие (оценката е според указанията на СЗО).

Концентрациите на замърсители на въздуха са намалели през последното десетилетие, така че наистина ли това все още е проблем на общественото здраве?

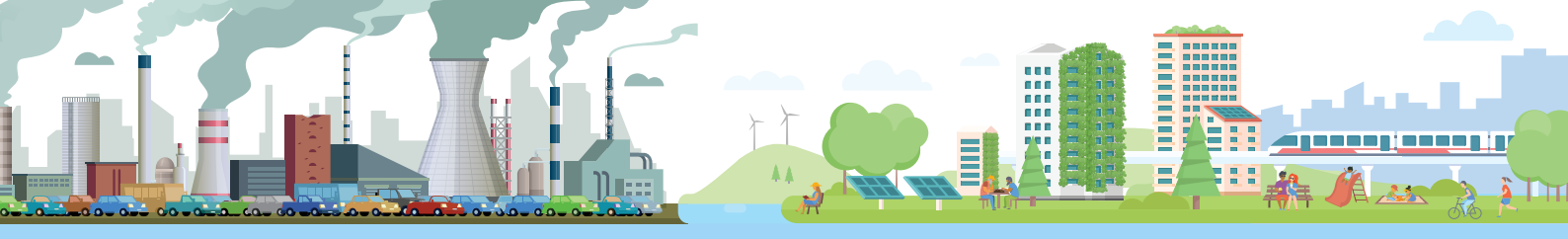
Независимо че нивата на емисии в ЕС са намалели, те все още са над препоръчаните от СЗО допустими норми. Освен това здравната цена, която плащаме за последиците от замърсяването, остава много висока и доказва, че дори по-ниските нива на замърсяване са вредни за здравето.

³Environmental health inequalities resource package. A tool for understanding and reducing inequalities in environmental risk. Copenhagen: WHO Regional Office for Europe; 2019.

⁴Declaration of the Sixth Ministerial Conference on Environment and Health, https://www.euro.who.int/_data/assets/pdf_file/0007/341944/OstravaDeclaration_SIGNED.pdf

⁵K. Vohra et al., Global mortality from outdoor fine particle pollution generated by fossil fuel combustion, Environmental Research, Volume 195, 2021, <https://doi.org/10.1016/j.envres.2021.110754>

⁶European city air quality viewer, European Environment Agency, <https://www.eea.europa.eu/themes/air/urban-air-quality/european-city-air-quality-viewer>

Как се следи качеството на въздуха в ЕС?

Повечето държави от ЕС имат изградена мрежа от официални станции за мониторинг на качеството на въздуха въз основа на изискванията, определени в съответните разпоредби на ЕС – информация, която е достъпна за обществото. Но често има пропуски в наблюдението - недостатъчен брой на станциите или например избиращото им поставяне в райони с не толкова високи нива на замърсяване. Напоследък така наречените „граждански научни проекти“ позволяват на хората сами да наблюдават качеството на въздуха с професионално оборудване и да използват тази информация, за да защитят здравето си.

Как допринася Световната здравна организация за здравословно качество на въздуха?

СЗО редовно преглежда всички налични изследвания за въздействието на замърсителите на въздуха върху здравето на хората. Въз основа на този обширен задълбочен преглед на данни СЗО публикува новите си насоки за концентрации на определени замърсители на въздуха.

Какво е значението на тези насоки на СЗО за качеството на въздуха?

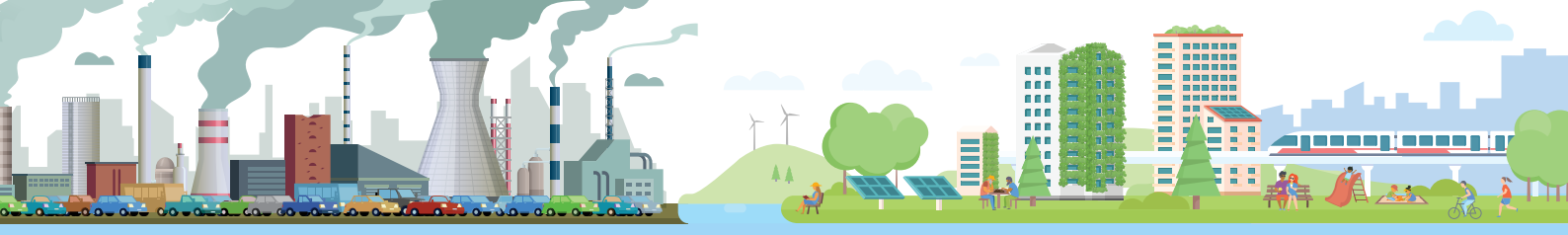
Те са с високо методологично качество и са разработени чрез прозрачен, базиран на доказателства процес на наблюдение. Насоките на СЗО могат да се считат за „златен стандарт“ при вземане на решения относно качеството на въздуха, тъй като се основават на най-новите научни данни.

Отразени ли са тези научнообосновани насоки в законодателството на ЕС?

Само частично. Настоящите стандарти за качество на въздуха в ЕС са резултат от политически компромис и се различават за основните замърсители, особено за $\text{ФПЧ}_{2.5}$.

Доколко пределно допустимите норми на ЕС се различават от основаните на доказателства насоки на СЗО?

Настоящата директива на ЕС например определя максимално допустимата концентрация на фини прахови частици във въздуха като $25 \mu\text{g}/\text{m}^3$ за годината, докато СЗО има много по-строги насоки от $5 \mu\text{g}/\text{m}^3$.

Какво прави ЕС за по-добра защита на здравето?

ЕС ще преразгледа стандартите за качеството на въздуха през следващата година (законодателното предложение се очаква през есента на 2022 г.). Европейската зелена сделка и наскоро приетият план за действие на ЕС при нулево замърсяване включват ангажимента за промяна на настоящите стандарти на ЕС за качество на въздуха в съответствие с допустимите норми на СЗО. Заболяванията и преждевременната смърт могат да бъдат оптимално предотвратени само чрез пълно привеждане на стандартите на ЕС в съответствие с доказаните стойности на СЗО.

Как могат здравните министерства да бъдат включени в този процес и да предотвратят заболяванията, свързани със замърсяването на въздуха?

Изразяването на подкрепа за пълно привеждане в съответствие с насоките на СЗО е най-добрият начин за защита. Това може да се случи чрез публично изявление на министъра на здравеопазването, участие в обществени консултации (очаква се те да започнат на ниво ЕС в третото тримесечие на 2021 г.) и чрез приемане на заключенията на Европейския съвет. Здравните министерства могат също така да участват официално в определянето на позицията на страната си за новите насоки на ЕС за подобряване качеството на въздуха, съвместно с министрите на околната среда. Здравните министерства могат допълнително да включат превантивни мерки за качество на въздуха в националните здравни програми или да подкрепят по-амбициозни „национално определени приноси“ (Nationally Determined Contributions) за намаляване на CO₂, което ще се отрази както на качеството на въздуха, така и на климатичните промени.

Health and Environment Alliance (HEAL)

Avenue des Arts 7/8

1210 Brussels, Belgium

Phone: +32 (0)2 329 00 80

E-mail: info@env-health.org

Contact:

Vijoleta Gordeljevic,

Health and Climate Change Coordinator

E-mail: vijoleta@env-health.org

 @HealthandEnv

 @healthandenvironmentalliance

HEAL gratefully acknowledges the financial support of the European Union (EU) and the Climate Works Foundation for the production of this publication. The responsibility for the content lies with the authors and the views expressed in this publication do not necessarily reflect the views of the EU institutions and funders. The European Climate, Infrastructure and Environment Executive Agency (CINEA) and the funders are not responsible for any use that may be made of the information contained in this publication.

HEAL EU transparency register number: 00723343929-96

